

SENIORŮ V ČR

v datech

Tabulky a grafy

Počet vdov na 100 vdovců podle vybraných věkových skupin

(Tabulka 1)

Zdroj: Demografická statistika ČSÚ

Data jsou k 31. 12. příslušného roku.

K 31. 12. 2008 připadalo v ČR na 100 vdovců přibližně 528 vdov. Ve všech věkových skupinách vdovy nad vdovci převažují.

Při pohledu na věkovou kategorii 50 a více let rozdělenou na pětileté věkové skupiny je vidět, že do věku 64 let včetně připadá na 100 vdovců méně vdov než je tomu ve vyšších věkových skupinách.

Oproti 31. 12. 1993 připadlo v roce 2008 na sto vdovců o 6,2 % méně vdov. Tento pokles je způsoben především sblížením počtu vdovců a vdov v pětiletých věkových skupinách od věku 50–54 do 60–64 let. Naopak, pomyslné nůžky v počtu vdovců a vdov se rozvírají od věku 75 let ve prospěch početní převahy vdov. V nižších věkových kategoriích se projevuje dynamika prodlužování naděje dožití mužů, jež je rychlejší než v případě žen, které se však stále dožívají v průměru vyššího věku než muži.

K 31. 12. 1993 připadalo ve věkové kategorii 55–59 let na sto vdovců nejvíce (téměř 630) vdov. V roce 2008 (k 31. 12.) bylo nejvíce vdov na sto vdovců zjištěno ve věkové kategorii 70–74 let (561 vdov na 100 vdovců). Nejméně naopak právě ve věkové kategorii 55–59 let (459 vdov na sto vdovců), kde jich k 31. 12. 1993 bylo zjištěno nejvíce.

Tabulka 1: Počet vdov na 100 vdovců podle vybraných věkových skupin

Věk	Počet vdov na 100 vdovců											
	k 31.12. 1993	k 31.12. 1995	k 31.12. 2000	k 31.12. 2001	k 31.12. 2002	k 31.12. 2003	k 31.12. 2004	k 31.12. 2005	k 31.12. 2006	k 31.12. 2007	k 31.12. 2008	
Celkem	562,2	573,7	595,8	542,8	543,5	543,7	543,1	541,2	537,1	531,7	527,6	
<i>z toho:</i>												
50–54	604,0	561,1	487,2	474,8	473,3	471,3	465,2	464,8	469,6	468,1	465,8	
55–59	629,3	612,8	558,5	524,2	507,1	487,4	482,3	471,9	468,5	465,9	458,8	
60–64	613,9	625,1	599,9	579,1	569,6	558,0	540,1	529,6	503,5	485,3	472,9	
65–69	609,6	607,6	611,5	580,6	577,7	580,1	575,0	567,3	559,1	546,9	537,2	
70–74	603,7	618,0	605,2	565,2	566,2	567,0	575,4	572,5	574,0	567,5	561,2	
75–79	548,6	577,2	622,9	562,6	562,4	562,4	554,0	557,0	554,8	553,1	551,4	
80–84	482,8	521,4	595,0	533,0	541,5	544,1	552,3	555,3	555,4	542,9	542,3	
85+	476,4	490,2	630,2	475,2	487,1	503,0	512,2	533,9	559,9	545,2	593,5	

Index stáří (65+) v posledních deseti letech v ČR a ve vybraných krajích

(Graf 2)

Zdroj: Demografická statistika ČSÚ

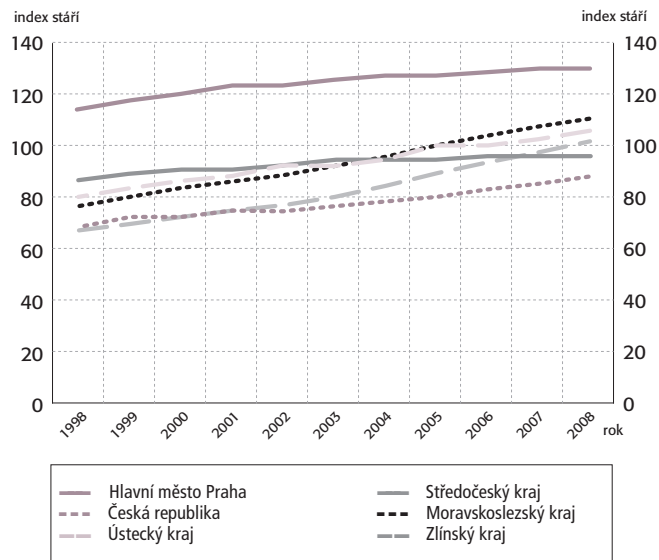
Index stáří vyjadřuje, kolik v populaci připadá osob ve věku 65 let a více (v případě této analýzy) na 100 osob ve věku 0–14 let.

Hodnota indexu stáří se v posledních deseti letech zvyšovala jak v celé České republice, tak v jejích jednotlivých krajích.

V České republice převažovali v roce 2008 seniori nad dětmi do 14 let věku – index stáří dosáhl hodnoty 105,1. Nejvyšší hodnoty indexu stáří znamenala Praha, která si po celé sledované období udržovala nejvyšší index stáří v populaci ČR. Znamená to, že v Praze připadá na 100 dětí do 14 let věku více jak 100 osob starších 65 let – a to od roku 1998 až do současnosti. V roce 2008 připadalo v Praze na sto dětí 130 seniorů ve věku 65 a více let. Praha je procesem stárnutí v rámci ČR zasažena nejvíce.

Jinak je již na tom Středočeský kraj. V roce 1998 měl po Praze druhý nejvyšší index stáří, v roce 2008 však figuruje až na 12. místě s přibližně 96 seniory na 100 dětí. Omlazení věkové struktury Středočeského kraje ovlivňuje vnitřní migrace mladších lidí, kteří se zde usazují. Kromě Středočeského kraje byly v roce 2008 v ČR ještě další 4 kraje (Karlovarský, Ústecký, Liberecký a Moravskoslezský) s úrovní indexu stáří pod 100 pětadesátiletých a starších osob připadajících na 100 dětí do 14 let věku včetně. Vůbec nejnižší hodnota indexu stáří byla v roce 2008 zjištěna v kraji Ústeckém – 88 seniorů na 100 dětí.

Graf 2: Vývoj indexu stáří (65+) v ČR a vybraných krajích ve sledovaných letech

Vybrané naděje dožití žen i mužů v ČR v roce 2008

(Graf 3)

Zdroj: Demografická statistika ČSÚ

Naděje dožití se počítá z úmrtnostních tabulek a říká, kolika let v průměru se má při zachování stávajících úmrtnostních poměrů šanci dožít osoba v určitém věku (např. „e50“ znamená, kolika let se v průměru má šanci za stávajících úmrtnostních poměrů dožít padesátiletá osoba).

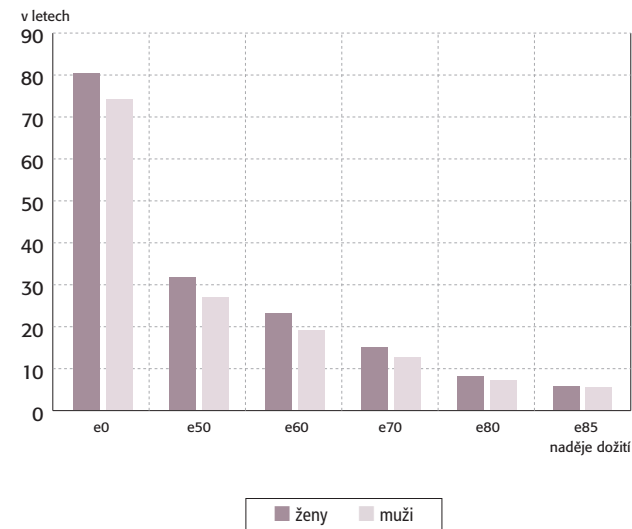
Ženy mají vyšší naději dožití v každém věku než muži. Jedná se o trend dlouhodobý, jenž platil i v roce 2008.

Naděje dožití při narození představovala v roce 2008 v případě žen 80,1 let, v případě mužů 74 let. Ve věku padesáti let měli muži naději žít ještě zhruba 26, ženy 31 let. S rostoucím věkem žen a mužů se snižuje rozdíl v naději dožití mezi pohlavími. Zatímco ve věku 50 let činil tento rozdíl celých pět let, ve věku 60 let 4 roky, ve věku 70 let necelých dva a půl roku, ve věku 85 a více let již jen půl roku.

Od roku 2000 do roku 2008 došlo v případě žen k prodloužení naděje dožití při narození o necelé 2 roky, u mužů o 2,5 roku. Rozdíl v nadějích dožití nad padesát let věku byl mezi lety 2000 a 2008 velmi nízký, a to u obou pohlaví.

Zároveň však dochází ke snižování rozdílů v nadějích dožití mezi pohlavími. V roce 1990 měly ženy šanci dožít se při narození v průměru o 7,8 let více než muži, do roku 2008 se tento rozdíl snížil o více než rok a půl.

Graf 3: Vybrané naděje dožití žen a mužů v ČR v roce 2008

Příspěvky k nárůstu dožití mezi roky 1990–2007

(Graf 4)

Zdroj: ČSÚ

Věkové příspěvky na naději dožití u žen a u mužů jsou počítány z úmrtnostních tabulek za vybrané roky (v tomto případě za roky 1990 a 2007). Z dat za zemřelé a žijící osoby byly zkonstruovány úmrtnostní tabulky, kde hlavními ukazateli pro konstrukci příspěvků byly **naděje dožití při narození** (e_x) a tzv. tabulkový počet dožívajících (l_x):

$$\Delta = \frac{(l_x^A + l_x^B) \cdot (e_x^A - e_x^B) - \frac{l_x^A + l_x^B}{e_{x+n}^A - e_{x+n}^B}}{l_0^A + l_0^B}, \text{ kde:}$$

l_x je počet dožívajících, e_x naděje dožití při narození a **A** a **B** porovnané roky.

Příspěvky jednotlivých věkových skupin dávají dohromady rozdíl v nadějích dožití při narození mezi sledovanými obdobími.

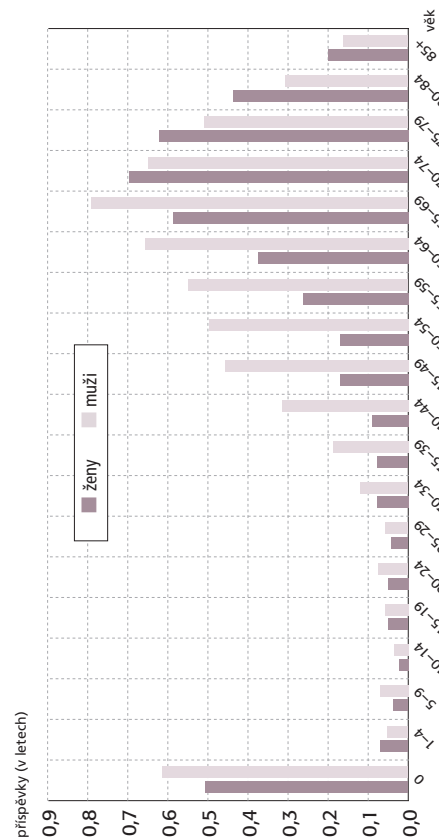
Věkové příspěvky byly počítány zvlášť za ženy a za muže.

Podrobnější charakteristikou ukazující hlavní projevy stárnutí populace v ČR jsou tzv. věkové příspěvky (více viz metodika výše) jednotlivých věkových skupin na naději dožití při narození. Jinými slovy dochází k identifikaci věkových kategorií, jež se u žen, respektive u mužů, nejvíce a nejméně podílely svými úmrtnostními poměry ve sledovaném období na zvýšení celkové střední délky života při narození.

Ve většině věkových kategorií byly příspěvky na naději dožití při narození u mužů vyšší než u žen. Výjimkami byly dětská kategorie 1–4 roky a nejvyšší pětileté věkové kategorie od 70 let života výše.

Na celkovém zlepšení úmrtnostních poměrů mužů se při porovnání let 2007 a 1990 nejvíce podílela věková kategorie 65–69 let, a to třinácti procenty. V těsném závěsu pak následovaly věkové skupiny 60–64 let, 70–74 let a pak nejnižší věková kategorie do 1. roku života (v první polovině 20. století došlo k výraznému snížení už tak relativně nízké koje-

Graf 4. Příspěvky k nárůstu naděje dožití mezi roky 1990–2007

necké úmrtnosti). Zmíněné věkové kategorie se v případě mužů podílely na zvýšení naděje dožití při narození téměř pětáctyřiceti procenty.

Na celkovém zlepšení úmrtnostních poměrů žen se při porovnání let 2007 a 1990 nejvýrazněji podílela věková kategorie 70–74 let, a to více než patnácti procenty.

Všechny věkové příspěvky (v případě žen i mužů) se v celé ČR podílely na celkovém nárůstu naděje dožití kladně. Nejmenší zlepšení úmrtnostních poměrů se u obou pohlaví projevilo ve věkové kategorii 10–14 let, kde je úmrtnost velmi nízká.

Prognóza obyvatelstva ČR ve třech variantách vývoje

(Tabulka 2)

Zdroj: Demografická statistika ČSÚ, prognóza z roku 2009

Modelovaná data jsou k 1. 1. příslušného roku a jsou vyjádřena v tisících.

V roce 2009 publikoval ČSÚ další ze svých prognóz obyvatelstva, a to ve třech možných scénářích – ve variantě nízké, střední a vysoké. Ve všech těchto variantách se počítá, že do roku 2050 nedojde k zásadní změně v podílu dětské složky populace (0–14 let) na celkové populaci. Hodnota by měla kolísat mezi 13–15 procenty. Všechny tři varianty pak shodně předpokládají pokles podílu produktivní složky a nárůst podílu seniorů na celkové populaci z 18 až k téměř 30 procentům.

Nízká varianta jako jediná předpokládá do roku 2050 mírné snížení početního stavu populace ČR. Střední a vysoká varianta naopak kalkulují s početním nárůstem.

Všechny tři varianty možného vývoje počtu a věkové struktury populace ČR se rovněž shodly, že do roku 2050 bude mírně klesat podíl žen mezi seniory ve věku 65 a více let. Přitom však bude stále více jak padesátiprocentní. V dětské i produktivní složce populace se výraznější změny ve struktuře podle pohlaví nečekají – poměr žen a mužů by měl být trvale víceméně vyrovnaný.

Tabulka 2: Prognóza obyvatelstva ČR ve vybraných věkových skupinách a letech s výhledem do roku 2050 ve třech variantách vývoje

	2015		2020		2030		2040		2050	
	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži
Nízká varianta										
0–14	773 606	818 614	794 294	840 782	676 178	717 885	601 172	638 590	615 756	654 079
15–64	3 496 301	3 616 235	3 345 715	3 494 766	3 243 829	3 418 295	3 015 205	3 180 891	2 653 212	2 795 001
65+	1 096 452	778 073	1 232 189	905 442	1 380 795	1 053 606	1 522 086	1 228 751	1 684 112	1 435 140
Střední varianta										
0–14	782 829	828 373	817 484	865 313	732 092	777 069	678 495	720 496	727 917	772 998
15–64	3 518 039	3 652 750	3 386 944	3 561 354	3 333 472	3 548 829	3 174 264	3 386 421	2 892 127	3 073 751
65+	1 103 436	782 572	1 249 204	917 185	1 427 728	1 089 229	1 610 754	1 303 230	1 813 070	1 562 457
Vysoká varianta										
0–14	792 436	838 583	841 625	890 957	791 110	839 729	678 495	809 334	845 993	898 363
15–64	3 548 730	3 705 689	3 445 402	3 657 650	3 457 737	3 733 134	3 174 264	3 665 279	3 191 470	3 428 114
65+	1 108 454	786 904	1 260 871	928 525	1 460 530	1 125 788	1 610 754	1 383 322	1 930 019	1 704 224